

HOOLEY, T., SULTANA, R. G., & THOMSEN, R. (EDS.)
Career Guidance for Social Justice: Contesting Neoliberalism
New York: Routledge, 2018, 271 s.

Kariérovému poradenství ve školách se v posledních letech dostává větší pozornosti. Hlavními důvody jsou rychlý rozvoj a proměnlivost trhu práce, velké množství příležitostí, rostoucí ekonomika a s tím související poptávka po kvalifikovaných zaměstnancích. Často diskutovaným tématem je Průmysl 4.0, zvyšování výkonnosti a konkurenceschopnosti české ekonomiky (např. nedávno se objevila zpráva o společném záměru ministra R. Plagy a premiéra A. Babiše zavést v základních školách nový povinný předmět *technika*). Recenzovaná publikace *Career Guidance for Social Justice: Contesting Neoliberalism* upozorňuje na tento celosvětový a poněkud jednostranný trend (zužování role vzdělávání na tvorbu lidských zdrojů a předpoklad, že všichni občané mohou nabízené příležitosti využít) a předkládá pohled z jiné perspektivy.

Monografie je editována trojicí Tristram Hooley, Ronald G. Sultana a Rie Thomsenová a přispěli do ní autoři z celého světa, kteří se tématem kariérového poradenství ve výzkumné rovině již delší dobu zabývají. Za povšimnutí stojí fakt, že autoři sledují téma sociální spravedlnosti z odlišných úhlů pohledu (a ne vždy se jednotliví přispěvatelé shodnou na definici, co „sociální spravedlnost“ znamená). Monografie díky tomu nabízí plastický pohled na odvrácenou stranu rychle se rozvíjející globální ekonomiky dnešních dnů.

Recenzovaná publikace je rozdělena do tří částí: Porozumění neoliberalnímu kontextu, Tvorba teorií pro změnu, Výzkum pro praxi. Jak autoři zmiňují, cílem je především upozornit na tato témata a vyvolat širší společenskou diskusi. Monografie nemá ambice poskytovat konkrétní řešení pro poradce z praxe. Jde spíše o akademickou diskusi a celkově se nese v duchu ostré kritiky postavení jednotlivců na trhu práce. Podle autorů publikace totiž v mnoha vyspělých zemích po celém světě funguje tržní ekonomika na principu neoliberalismu, což v důsledku přináší celou řadu přímých i nepřímých negativních dopadů na současné i budoucí zaměstnance. Jako jeden z aktuálních problémů monografie zmiňuje zvyšující se nároky na jedince (seberozvoj, seberegulace, flexibilita, adaptabilita, efektivita atd.), přesouvání odpovědnosti za kariévní úspěch výhradně na jednotlivce (*protean/sisyphean career*), přičemž stát svým občanům není schopen garantovat stabilitu a kontinuitu. K dalším problémům přičítá například stále se zvyšující počet lidí (dle údajů Mezinárodní organizace práce), jejichž práce nesplňuje podmínky „důstojné práce“.

V monografii je zastoupena celá škála témat, pro účely recenze vybírám jen ta, která se přímo dotýkají školního kariérového poradenství. Především jde o pojetí služeb kariérového poradenství. V českých školách se již začíná pracovat s tím, že součástí těchto služeb nejsou jen individuální konzultace, ale i tzv. kariérové vzdělávání (tj. skupinové kariérové poradenství zejména v rámci vzdělávací oblasti *člověk a svět práce*). Díky této synergii je žák schopen promyšlenější volby dalšího vzdělávání (či pracovního uplatnění). Monografie přichází navíc s myšlenkou, že ka-

2 riérové poradenství může být přímo nástrojem změny jedince. V tomto pojetí tedy můžeme chápat kariérové poradenství jako nástroj emancipace a sociální mobility zejména znevýhodněných žáků, jejich aktivizace a motivace k ambicióznějším kariérním cestám. Jak upozorňují portugalská výzkumnice M. M. Vieiraová, B. Dionísio a L. Pappámikailová v kapitole Kariérové poradenství ve školách mezi autenticitou a sociální spravedlností, školní (výchovný či kariérový) poradce je pro tyto žáky velmi důležitou osobou. Mnoho rodičů nemá k dispozici relevantní informace o vývoji trhu práce a kariérový poradce může pomoci svým žákům nejen učinit první krok k plnění profesních cílů, ale i si najít pevný bod v dnešním nepředvídatelném světě práce. Stejně tak ale může dle autorů jejich sny zničit a prohlubovat nejistoty. Důvěra poradce v žáka ovlivňuje nejenom jeho sebepojetí, ale také profesní (a sociální) budoucnost. Jiný (v jistém smyslu kontroverzní) úhel pohledu na kariérové poradenství nabízejí J. Pouyaud a J. Guichard, kteří navrhují využít kariérové poradenství jako nástroj sociální a ekonomické změny proti neoliberalismu (poradenství jako „trojský kůň“) a integrovat do poradenských aktivit témata, jako jsou aktivní občanství, solidarita, udržitelnost a ekologie. V praxi by to znamenalo klientům kariérového poradenství aktivně nabízet takové alternativy jejich budoucí profesní dráhy, které budou například upřednostňovat kritéria ochrany životního prostředí i za cenu, že „státní zakázka“ má zájmy jiného charakteru (kupř. zvýšit počet zaměstnanců v automobilovém průmyslu či posílit obchod s Čínou).

R. Alexanderová se ve svém výzkumu zabývá vztahem mezi kariérovým poradenstvím a místem bydliště. Upozorňuje, že sociální spravedlnost má též prostorovou dimenzi. Výzkum probíhající na příkladu malých ostrovů ve Skotsku ukazuje jisté podobnosti s regiony v České republice. A netýká se to jen dětí z tzv. vyloučených lokalit. Mnoho žáků základních škol mimo velká města nezřídka stojí mezi volbou jít za svým snem a bydlet na internátu daleko od rodiny, nebo zvolit odlišný obor, který lze studovat v dojezdové vzdálenosti od místa bydliště. Mezi faktory, které při rozhodování hrají roli, patří nejen školní prospěch či osobní ambice, ale i rodinné závazky a tradice, stejně jako individuální chápání pojmů, jako jsou úspěch či spokojenost. Pro školní kariérové poradce je výzvou zohledňovat nejenom regionální specifika, ale i kulturní a sociální kontext každého žáka. Téma sociální spravedlnosti má své místo také v digitálním světě. Australská výzkumnice R. Buchananová upozorňuje na vzrůstající význam sociálních sítí pro pracovní úspěch. Její výzkum potvrdil, že děti ze znevýhodněných rodin jsou častěji „digitálně negramotné“. Přitom nábor nových zaměstnanců se stále více přesouvá do virtuálního světa. Řada zaměstnavatelů dnes běžně prověřuje uchazeče o zaměstnání také tím, že zadá jméno do vyhledávače a kontroluje, jaké výsledky se nejčastěji objevují. Jsou-li to aktivní příspěvky v odborných diskusích, šance na úspěch se zvyšuje. Naopak, nerozvážné šíření nevhodných zpráv či fotografií může značně limitovat budoucí profesní šance.

Kromě podnětných témat pro školní kariérové poradenství monografie přináší i inspiraci k využití různých výzkumných přístupů a metod (např. „výzkumné kruhy“ - *research circles*, ve kterých se zástupci akademické obce spolu s poradci-praktiky scházejí za účelem nalezení společného řešení konkrétního problému; auto/biogra-

fický a narativní výzkum v poradenství a další) a nabídku teoretických přístupů z rozličných oborů. Pro čtenáře je přehledná, poutavá a od začátku do konce nezakrývá svůj (poněkud jednostranně) kritický vztah k současné společnosti; zatímco pozitiva, která nemůžeme modernímu světu práce upřít, v publikaci velký prostor nemají. Rozhodně se ale nejedná o knihu, která by čtenáře nechala lhostejným. Kontroverzní výroky, ať již s nimi čtenář souhlasí, či nikoli, stimulují k dalším úvahám.

Helena Košťálová
hkostalova@volny.cz